

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА V КЛАС (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в 5. клас е насочено към овладяване на базисни знания, умения и придобиване на ключови компетентности, свързани с формиране на основите на географската култура за заобикалящото пространство на глобално и регионално ниво, като част от тяхната обща култура.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения
Планетата Земя	<p>Характеризира Земята като планета. Дава примери за взаимодействието между обвивките на Земята и влиянието на формата и движенията на Земята върху природата и живота на човека.</p>
География на природата	<p>Обяснява особеностите на природните компоненти и връзките между тях. Описва и разпознава природните зони на Земята. Определя значението на природните компоненти и природните зони като среда за живот и условие за труд. Обяснява необходимостта от опазване на природната среда.</p>
География на обществото и стопанството	<p>Характеризира населението на света по основни демографски показатели. Описва основните форми на заселване в света. Назовава и описва основни проблеми на населението и селищата. Познава политическата карта на света и нейните промени, назовава някои международни организации. Знае същността на стопанството; назовава и групира основни стопански дейности.</p>

<p>География на континентите и страните</p>	<p>Определя какво изучава географията и описва важни открития за опознаването на света и развитието на географското познание. Характеризира географското положение и границите на Африка и Антарктида и на избрани страни в Африка. Характеризира особеностите на природата на Африка и Антарктида. Характеризира политическата карта, населението, стопанството в Африка и в избрани страни (Египет и РЮА). Познава особеното в политическия статут на Антарктида.</p>
<p>Географска информация</p>	<p>Използва различни начини за ориентиране в природата. Разпознава и използва елементи на географската карта и глобуса. Разпознава видове географски карти и основни способности за картографиране. Използва географска информация от различни източници. Идентифицира и изразява мнение за географски проблем(и) на базата на подбрана географска информация. Представя географска информация в карта, текст, различни графични изображения или чрез ИКТ.</p>

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p><u>1.Тема География на континентите и страните</u></p> <p>1.1. Географията – древна и съвременна наука</p>	<p>Определя какво изучава географията. Описва откритията на Христофор Колумб, Вашку да Гама и Фернандо Магелан. Нанася маршрутите на мореплавателите върху контурна карта. Дава примери за използване на географията в своя живот.</p>	<p>Велики географски открития</p>
<p><u>2.Тема Географска информация</u></p> <p>2.1. Ориентиране в природата</p> <p>2.2. Географски глобус и географска карта</p> <p>2.3. Градусна мрежа</p>	<p>Знае какво е ориентиране. Знае начини за ориентиране – по Слънцето, с компас, по картата, по местни признаци. Ориентира се в природата с помощта на компас и по карта.</p> <p>Определя какво е географска карта и мащаб. Чете условни знаци на географска карта. Познава способите за картографиране (на количествения фон, на качествения фон, на линиите на движение, точков способ). Използва елементите на географската карта (чете условни знаци, изчислява разстояния, разпознава способности за картографиране).</p> <p>Определя географски координати по карта. Изчислява разстояния с помощта на числения мащаб.</p>	<p>хоризонт; компас</p> <p>числен мащаб; общогеографска карта; тематична карта</p> <p>градусна мрежа; географска ширина; географска дължина</p>
<p><u>3.Тема Планетата Земя</u></p> <p>3.1. Планетата Земя – форма, размери и движения</p>	<p>Описва мястото на Земята в Слънчевата система, нейната големина и форма. Обяснява движенията на Земята около оста ѝ и около Слънцето и последиците от тях.</p>	<p>земна ос; равноденствие; слънцестоене</p>

<p>3.2. Строеж на Земята</p>	<p>Дава примери за влиянието на формата и движенията на Земята върху природата и живота на човека.</p> <p>Описва вътрешния строеж на Земята – ядро, мантия и земна кора.</p> <p>Разграничава външните обвивки на Земята – литосфера, хидросфера, атмосфера, педосфера, биосфера.</p> <p>Дава пример за взаимодействието между обвивките на Земята.</p> <p>Изработва схема на вътрешния строеж и външните обвивки на Земята.</p>	
<p>3.3. Сушата и водата на Земята – континенти и океани</p>	<p>Обяснява какво е континент и океан, бряг и брегова линия.</p> <p>Описва формирането на съвременните континенти.</p> <p>Посочва на картата континентите, океаните и бреговете форми.</p> <p>Сравнява континентите и океаните по географско положение и по площ.</p>	<p>Лавразия, Гондвана; провлак, проток; остров, залив</p>
<p>4.Тема <u>География на природата</u> 4.1. Релеф и полезни изкопаеми</p>	<p>Определя какво е релеф.</p> <p>Обяснява особеностите на релефа – образуване, видове скали (магмени, седиментни и метаморфни), които го изграждат, форми на релефа, абсолютна и относителна височина. Разпознава (на карта, в изображение, в текст) форми на релефа (планина, хълм, плато, низина, равнина, долина, котловина, депресия).</p> <p>Дава примери за изкопаеми горива, рудни и нерудни полезни изкопаеми.</p> <p>Определя значението на релефа и на полезните изкопаеми.</p> <p>Знае правилата за разумно поведение по време на земетресение.</p>	<p>вътрешни и външни земни сили</p>

<p>4.2. Климат – фактори и елементи</p>	<p>Определя какво е време и климат. Обяснява факторите и елементите на климата. Знае за изменението на климата по географска ширина и надморска височина. Чете климатограма по правило. Определя значението на климата.</p>	<p>въздушни маси, океански течения; температура, атмосферно налягане, вятър, валежи</p>
<p>4.3. Климатични пояси и области</p>	<p>Знае особеностите на основните климатични пояси (екваториален, тропичен, умерен, полярен) и планинската климатична област. Разпознава климатичен пояс по климатограма. Съставя кратък писмен текст с помощта на ключови думи или съпътстващи въпроси.</p>	
<p>4.4. Световен океан</p>	<p>Обяснява свойствата на водата в Световния океан (температура, соленост, движения). Определя значението на Световния океан и необходимостта от опазването му.</p>	<p>вълни; приливи и отливи</p>
<p>4.5. Води на сушата</p>	<p>Обяснява особеностите на водите на сушата. Чете хидрограма по правило. Определя значението на водите на сушата и необходимостта от опазването им. Знае правилата за разумно поведение при наводнение.</p>	<p>речна система; устие; водосборен басейн; ледник; подземни води; пълноводие и маловодие на реките</p>
<p>4.6. Почви, растителен и животински свят</p>	<p>Определя какво е почва. Описва особеностите на почвите – формиране, типове, разпространение и значение. Описва особеностите на растителния и животинския свят – основни видове, разпространение и значение. Знае за изменението на природните компоненти по географска ширина и по надморска височина.</p>	<p>латеритни, пустинни, черноземни, кафяви горски почви</p>

	<p>Назовава основни стопански дейности (добиващи, обработващи, обслужващи).</p> <p>Чете стълбчеста и кръгова диаграма.</p>	пазарно стопанство; земеделие
<p>6. География на континентите и страните</p> <p>6.1. Географско положение, големина, брегове и опознаване на Африка</p>	<p>Определя географското положение, големината и границите на Африка по правило.</p> <p>Описва бреговете по карта.</p> <p>Описва опознаването и изследването на континента от Вашку да Гама и Дейвид Ливингстън.</p> <p>Нанася върху контурна карта названията на: Гибралтарски проток, Суецки канал, Средиземно море, Червено море, о. Мадагаскар, Гвинейски залив, п-в Сомалия.</p>	
<p>6.2. Релеф и полезни изкопаеми</p>	<p>Характеризира релефа на Африка.</p> <p>Познава типичните полезни изкопаеми за Африка и тяхното териториално разпределение.</p> <p>Нанася върху контурна карта названията на изучените форми на релефа: Заирска котловина, областта Судан, Сахара, Етиопска планинска земя, Калахари, Намиб, Килиманджаро, Драконови планини, Атласки планини.</p>	
<p>6.3. Климат</p>	<p>Обяснява факторите и елементите на климата в Африка.</p> <p>Знае схемата на пасатите.</p>	субекваториален пояс; субтропичен пояс
<p>6.4. Климатични пояси и области</p>	<p>Характеризира климатичните пояси и планинската област в Африка по правило.</p> <p>Нанася върху контурна карта климатичните пояси на Африка.</p> <p>Отговаря на географски въпрос, като комбинира различни източници на информация (климатограма и карта).</p>	
<p>6.5. Води</p>	<p>Характеризира водите на Африка – главен вододел,</p>	делта;

<p>6.6. Природни зони</p> <p>6.7. Население и политическа карта</p> <p>6.8. Стопанство</p> <p>6.9. Страни в Африка</p>	<p>отточни и безотточни области, използване и опазване. Характеризира река по правило. Нанася върху контурна карта названията на изучените реки (Нил, Конго, Нигер, Замбези), езера (Виктория, Танганика, Чад) и водопада Виктория.</p> <p>Характеризира природните зони и планинската област в Африка. Съставя маршрут за мислено пътешествие из природните зони на Африка.</p> <p>Характеризира населението на Африка - брой, разпределение, расов състав, бит и култура. Описва изменението и съвременното състояние на политическата карта на Африка. Изразява мнение за типични проблеми на населението (глад, болести, неграмотност).</p> <p>Характеризира съвременното състояние на стопанството на Африка. Обяснява териториалното разпределение на основни стопански дейности.</p> <p>Характеризира страните Египет и РЮА по правило.</p>	<p>естуар</p> <p>червенокафяви почви, тера роса; зона на саваната, зона на твърдолистните вечнозелени гори и храсти; оазис</p> <p>местно и преселено население; колония</p>
<p>6.10. Антарктида</p>	<p>Определя географското положение, големината и границите на Антарктида. Описва опознаването и изследването на континента – Белингсхаузен – Лазарев, Руал Амундсен, българското участие. Характеризира природата на Антарктида. Познава особеното в политическия статут на Антарктида.</p>	<p>проток Дрейк, Антарктически п-в, о. Ливингстън, айсберг; озонова дупка</p>

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

За нови знания	59%
За упражнения	19%
За преговор	6%
За обобщение	6%
За контролни работи	10%

Допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет география и икономика

Необходимо условие за постигане на целите на обучението по география и икономика в 5. клас е провеждането на учебни екскурзии. По време на екскурзиите на учениците трябва да се даде възможност: да наблюдават природни обекти, процеси и явления; да се ориентират по карта и с компас; да правят измервания; да демонстрират умения за разумно поведение сред природата; да опазват природата.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	40%
Оценки от контролни работи	30%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по групи и др.)	30%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности
Компетентности в областта на българския език	Назоваване, определяне, описване, обясняване, характеризиране на географски и икономически обекти, процеси и явления; посочване на примери; изказване на обобщени изводи. Съставяне на текст кратък отговор на географски въпрос и текст на мислено пътешествие. Изразяване на мнение по географски въпроси.
Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите	Познаване на основни понятия, закономерности, процеси и явления. Четене на географска карта, климатограма, хидрограма, стълбчеста и кръгова диаграма. Сравняване, разпознаване, разграничаване, групиране, определяне на значението, характеризиране (вкл. по правило) на географски и икономически обекти, процеси и явления, обобщаване, даване на отговори, основани на доказателства. Изразяване на мнение по географски въпроси. Изработване на схеми, таблици, карти, табла и др.; нанасяне на маршрути върху контурна карта. Ориентиране в природата с помощта на карта и компас; наблюдаване на природни обекти и явления. Изчисляване на разстояния, относителна височина, средна гъстота. Определяне на географски координати.
Дигитална компетентност	Използване на ИКТ за търсене, събиране, представяне и обмен на информация.
Умения за учене	Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене. Използване на информация от различни източници. Работа с елементите на учебника и с речник. Съставяне на кратък план.
Социални и граждански компетентности	Изразяване на мнение по географски въпроси; познаване на правила за разумно поведение в различни житейски ситуации и по време на природно бедствие (земетресение, наводнение). Посочване на примери за търпимост и взаимно уважение между хората.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	Разбиране на необходимостта от опазване на околната среда.

Ключови компетентности	Междупредметни връзки
<p>Компетентности в областта на българския език</p>	<p><u>Български език и литература:</u> Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст в устна или в писмена форма за изпълнение на конкретна дидактическа или изследователска задача с цел обогатяване на езиковата култура. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Чрез цялото обучение се развива техниката на четене и писмената култура на учениците.</p>
<p>Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите</p>	<p><u>Математика:</u> Математическата компетентност включва в различни степени възможностите да се използват математически методи на мислене (логическо и пространствено мислене), което спомага за използването на пространствени ориентири при работата с модели, схеми и диаграми. Познава и прилага мерните единици за дължина и за лице на повърхнина (кв. км), и за ъгъл (градус), процент. Използва обикновена и десетична дроб.</p> <p><u>Човекът и природата:</u> Основните компетентности в природните науки са свързани със знанията за движенията на небесните тела в Слънчевата система; топлинните процеси и явления; състояние на веществата; въздуха (състав, значение, замърсяване); природните води, кръговрата на водата. Обяснява: преходи между състоянията на телата, температурната аномалия на водата, значението и приложението на веществата. Аргументира и илюстрира с примери взаимовръзката природа – човек.</p> <p><u>Човекът и обществото:</u> Използва географската карта и глобуса като източници на знания. Посочва връзката между особеностите на природната среда и трудовата дейност на хората.</p> <p><u>Технологии и предприемачество:</u> Познава и използва мащаб. Разбира значението на ресурсите при производството на стоки и услуги. Използва понятията: термометър, температурна скала и скица.</p> <p><u>История и цивилизации:</u> Развива умения за ориентиране по картата и за работа с различни видове карти. Развива способности за изчисляване, работейки с линия на времето. Развива способности за чертаене (и разчитане) на графика.</p>
<p>Дигитална компетентност</p>	<p><u>Информационни технологии:</u> Изпълнява задачи, свързани с търсенето, намирането и обработката на информация по определени теми в глобалната мрежа. Изготвя мултимедийни презентации по зададена тема.</p>

	Изготвя отговори на географски въпроси, доклади и съобщения, като използва текстообработващи програми.
Умения за учене	<u>Български език и литература и ИКТ:</u> Развива основни умения като езикова и дигитална грамотност. <u>Човекът и обществото:</u> Използва въведените понятия: глобус, условни знаци, посоки на света, континент, полуостров, равнина, низина, планина, река, езеро, море, полезни изкопаеми, крайбрежие, религия, Библия, християнство, ислям, Конституция, република, ЕС.
Социални и граждански компетентности	<u>История и цивилизации:</u> Изгражда разбиране за кодексите на поведение, характерни за древните общества, осмисля ценностите на Античността и връзката им със съвременността.
Инициативност и предприемчивост	<u>Технологии и предприемачество:</u> Познава и разграничава производството, търговията и услугите като основни икономически дейности. Класифицира видовете стоки и услуги по определени признаци. Разбира ограничеността на ресурсите като основен икономически проблем. Използва въведените понятия: ресурси, икономика, търговия, стока, услуга, производство, производител, потребител, текстилни изделия, хранителни изделия.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	<u>Човекът и природата:</u> Разбира многообразието и неповторимостта на природната среда. Осъзнава необходимостта от опазването и съхраняването на биоразнообразието. Представя възможности за опазване чистотата на природата и на питейната вода. <u>Човекът и обществото:</u> Използва въведените понятия: Национален парк, Природен парк, резерват, природна забележителност, защитена местност.